

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Höger- och vänsterkvinnor inom kommunalpolitiken

En jämförande studie kring kvinnors politiska inflytande i Gävle den närmaste tiden efter rösträttsreformen, samt på 2000-talet.

Anna Westrin

Vårterminen 2015

Uppsats, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp

Historia

Läroprogrammet

Historia C

Handledare: Jan Stattin
Examinator: Bengt Nilsson

Innehåll

Inledning	3
Syfte och frågeställning.....	4
Källor och källkritik	5
Metod	6
Teoretisk utgångspunkt	7
Avgränsningar	8
Bakgrund sedd genom tidigare forskning Kvinnornas långa väg in i politiken	9
Kvinnornas förutsättningar ur ett historiskt perspektiv	10
Kvinnornas rättigheter inom de första kvinnoorganisationerna	12
Rösträttsfrågan	13
De moderata kvinnorna organiserar sig i samhället	14
Socialdemokraternas kvinnor organiserar sig i samhället	15
Bakgrunden i Gävle.....	16
Stadsfullmäktige blir kommunalfullmäktige.....	16
Resultat.....	17
Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb (GSKK).....	17
Moderata samlingspartiets kvinnoförening (MKF).....	18
Stadsfullmäktige i Gävle 1920-1929.....	18
Jämförelser mellan kvinnliga ledamöter i Gävle.....	20
Genusordningen och kvinnors möjligheter att få tillgång till det politiska rummet.....	21
Analys	22
Slutsats utifrån den teoretiska utgångspunkten	24
Sammanfattning	25
Litteraturlista	26

Inledning

Elisabeth Tamm som är en av förgrundsgestalterna inom den svenska kvinnorörelsen yttrade; ”Män och kvinnor måste samarbeta, men förutsättningarna härför är bådas självständiga insats”¹. Det var en av de första kvinnliga riksdagsmännen i Sverige 1923, och det väckte min nyfikenhet på hur verkligheten såg ut vid samma tid i Gävle. Fanns det kvinnor som tog plats i stadsfullmäktige och kunde utöva inflytande där vid den här tiden? Samtidigt ville jag se om det ser annorlunda ut idag eller om det i själva verket inte har hänt så mycket? Genusfrågorna intresserar mig i hög grad och ett studium av politiska församlingars sammansättning blir då ett viktigt bidrag till kunskapen om kvinnors inflytande.

Min uppsats avser att undersöka kvinnors deltagande i det viktigaste politiska organet för den lokala självstyrelsen vid två tidpunkter, dels i samband med rösträttsreformen på 1920-talet och dels idag. Hur snabbt kom kvinnorna till tals inom politiken och vad har egentligen hänt under de 90 senaste åren? Under åren har benämningarna växlat med förändringar i kommunallagen. På 1920-talet talar vi om stadsfullmäktige i städerna och idag om kommunalfullmäktige.

Den här uppsatsen har för avsikt att jämföra hur många kvinnor som tog plats i stadsfullmäktige i Gävle under åren 1923-1929 med antalet kvinnor som tog plats i kommunfullmäktige i Gävle 2004-2014.

Mellan de aktuella åren har en rad förändringar ägt rum både inom administrationen och inom de politiska grupperingarna. På 1920-talet talar vi om stadsfullmäktige, men den kommunala organisationen ändrades 1970 och därefter talar vi inte längre om Gävle som stad utan som kommun och då ändrades stadsfullmäktige till att heta kommunfullmäktige. På samma sätt har de politiska partierna bytt namn under åren. Det gäller även kvinnoförbunden.

¹ Tamm, Wägner, Nilsson m.fl. Tidevarvet (1923-1936), s. 23

Syfte och frågeställning

Syftet med den här uppsatsen är som redan framgått i inledningen att studera kvinnors politiska inflytande genom att undersöka hur många kvinnor som har suttit i stadsfullmäktige respektive i kommunfullmäktige i Gävle åren mellan 1920-1929 och 2004-2014. Det är intressant att studera hur de nationella besluten för att öka kvinnors politiska rättigheter gav utslag på den lokala arenan. Genom att studera hur utvecklingen såg ut under 1920-talet och därefter jämföra med hur det ser ut nu och genom att lyfta fram vad som hänt visar jag på de förändringar som kan iakttas under de två angivna tidsperioderna.

Det är alltså i första hand en kvantitativ undersökning, som sedan kommer analyseras för att lyfta fram innebörden av de data som jag har funnit. För att begränsa min uppgift, men för att också få fram ett klassperspektiv på min undersökning har jag valt att fokusera på hur moderatkvinnor och socialdemokratiska kvinnor fick för utrymme inom sina respektive partier.

Inom svensk politik har det formellt varit lika rättigheter för män och kvinnor. Ändå har politikens rum varit en mansdominerad arena ända sedan den kvinnliga rösträtten beslutades 1918.²

1922 var det första valet då de svenska kvinnorna fick delta, och även om utvecklingen har gått långsamt framåt så har det blivit en ökad trend för antalet kvinnliga ledarmöter inom alla politiska arenor.³

Valet av de två perioderna grundar sig på att fånga och ge en bild av den utveckling som skett och se hur utvecklingen ser ut för kvinnor inom den lokala politiken. Även om uppsatsens fokus utgår från ett genusperspektiv kommer även ett klassperspektiv att anläggas, eftersom man kan förutsätta att kvinnornas klasstillhörighet kan påverka deras ställningstagande i en konflikt med kvinnoperspektivet.

² Karlsson, (1990), s. 13

³ Karlsson, (1990), s. 13f

Mina frågeställningar kommer vara;

- Hur många var kvinnorna som satt i stadsfullmäktige 1920-1929 i Gävle stad?
- Hur många av kvinnorna tillhörde det moderata kvinnoförbundet och hur många av kvinnorna var socialdemokrater åren mellan 1920-1929?
- Hur många kvinnor var ledamöter i Gävle kommunfullmäktige under åren 2004-2014 jämfört med perioden 1920-1929? Vilka slutsatser kan dras utifrån den jämförelsen?
- Påverkar genusordningen kvinnors möjligheter att kunna få tillgång till det politiska rummet?

Källor och källkritik

För att få underlag för min forskning började jag med att leta i *Gävle stadsarkiv*s bevarade handlingar för att se vilka personer som satt med och tog de kommunala besluten i Gävle 1920-1929. Det visade sig ganska snabbt att det inte gick att hitta vilket parti ledamöterna tillhörde. Anledningen till att det var svårt berodde på att stadsarkivet inte hade alla handlingar, men att de hänvisade mig till andra arkiv.

Jag försökte även via *Länsstyrelsens arkiv* och främst via *Arkiv Gävleborg* att få fram partilistorna för olika partier i Gävle kommun. Det visade sig vara svårt att få fram de olika politiska förbundens medlemslistor.

Jag använde mig då av möjligheten att gå igenom de aktuella kvinnoförbundens handlingar som *Arkiv Gävleborg* har i sitt arkiv. Jag har läst olika medlemslistor, årsberättelser och protokoll för att kunna fastställa vilka partier som kvinnorna tillhörde 1920-1929.

Uppgifterna över ledamöter mellan 2004- 2014 är så pass nya och därför har de inte nått gränsen för att bli arkiverade. Det innebar att jag fick tillgång till de olika politiska partiernas medlemslistor i *stadshusets* databas.

Jag vill betona att jag har jämfört vilka kvinnor som var medlemmar i högerkvinnornas och socialdemokraternas kvinnoförbund med vilka som var med och styrde inom den kommunala politiken. Därför kompletterar de uppgifter som jag har hittat i *Gävle stadsarkiv*s handlingar med undersökningen kring kvinnoförbundens medlemslistor varandra.

Mitt källmaterial är delvis bristfälligt eftersom primärkällorna har kompletterats av olika primära material från olika arkiv. Min bedömning är dock att de olika dokumenten tillsammans får fram ett trovärdigt underlag och därmed kan ge ett tillförlitligt resultat.

Metod

I den här studien kommer jag att använda mig av flera olika metoder för att kunna besvara frågeställningarna. Utgångspunkten är en kvantitativ metod, som kompletteras med en kvalitativ och de kan tillsammans ge svar på om genusordningen påverkar möjligheterna för att kvinnor ska få tillgång till det politiska rummet.

I första hand kommer min metod alltså att vara kvantitativ eftersom det handlar om att systematiskt samla in namnen på de kvinnliga ledamöter som har funnits i Gävles stadsfullmäktige respektive kommunfullmäktige under åren 1923-1929 och 2004-2014.⁴ Jag kommer även att använda mig av en kvalitativ metod eftersom arkivmaterialet kommer att analyseras på djupet för att inte helhetsperspektivet ska försvinna. För att förändringarna som har skett för kvinnor inom kommunpolitiken ska kunna kartläggas behövs det både en kvalitativ och kvantitativ metod.⁵

I mitten av 1990-talet började begreppet genusforskning att användas. Det är en forskningsmetod som använder ett tvärvetenskapligt arbetssätt och i genusforskningen är det de olika könen som står i fokus.⁶

Den kvalitativa och kvantitativa metoden kan få fram hur många av respektive kön som har en plats inom kommunalpolitiken, medan genusordningen kan besvara hur den sociala strukturen har påverkat antalet kvinnliga politiker inom stads- och kommunalfullmäktige under åren 1923- 1929 och 2004-2014.⁷

⁴ Ne.se, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvantitativ-metod>

⁵ Ne.se, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvalitativ-metod>

⁶ Ne.se, http://www.ne.se/lang/genusforskning?i_h_word=genus

⁷ Ne.se, <http://www.ne.se/s%C3%B6k/?t=uppslagsverk&q=genusordningen>

Teoretisk utgångspunkt

Min teoretiska utgångspunkt är genusforskningen. Jag kommer att använda mig av Hirdmans genuskontrakt. Min undersökning hör samtidigt hemma inom det lokalhistoriska fältet.

Kvinnoforskarens huvudfråga är ”varför kvinnor generellt, geografiskt och historiskt har ett socialt lägre värde än män”?⁸ Genussystemet är ett sätt att förklara själva ordningsstrukturen mellan de olika könen. Det är enligt genusforskare en grundläggande ordning och ”förutsättningen för andra sociala ordningar”.

”Genusordningen har blivit den grundläggande basen för andra sociala, politiska och ekonomiska ordningar”.⁹ Därför tänker jag använda mig av ett feministiskt perspektiv kring genus för att undersöka hur många kvinnor som var ledamöter i stadsfullmäktige 1920-1929 i Gävle. Jag vill helt enkelt undersöka om kvinnans politiska situation utvecklades efter att den kvinnliga rösträtten trädde i kraft?

Den feministiska teorin handlar inte om en teori kring hur män och kvinnor är, utan det handlar om en teori som förklarar hur män och kvinnor konstrueras som uteslutande och tvåfaldiga kategorier som har som syfte att ”skapa eller återskapa” en viss typ av samhällsinformation. Den samhällsinformationen brukar ofta kallas för ett patriarkat. Det feministiska perspektivet handlar om olika processer som rör klass, rasifiering och sexualitet.

Inom kategoriseringen inom det patriarkala samhället kontrolleras både kvinnornas arbete och sexualitet. Kontrollen bidrar till ett kvinnoförtryck, denna underordning försökte kvinnorna besegra i rösträttskampen.

Eftersom förändringar tar tid så ska jag också undersöka ur ett feministiskt perspektiv hur skillnaderna mellan kvinnliga ledamöter i stads- och kommunfullmäktige i Gävle 1920-1929 och 2004-2014 har förändrats.¹⁰

⁸ Hirdman, (1998), s. 49

⁹ Hirdman, (1998), s. 51

¹⁰ Mulinari & Sandell & Schömer (red), (2003), s. 11ff

Avgränsningar

Jag har valt att avgränsa undersökning till kvinnliga ledamöter i Gävle stads- och kommunfullmäktige under tidsperioderna 1920-1929 och 2004-2014. Undersökningen kring den första perioden 1920-1929 är avgränsad till socialdemokraterna och det moderata kvinnoförbundet.

De kvinnliga ledamöterna i stadsfullmäktige under åren mellan 1920-1929 presenteras partivis, medan skillnaderna mellan kvinnliga och manliga ledamöter kommer att presenteras allmänt. Det vill säga då är dem inte kategoriserade med sin partitillhörhet, utan det är allmänna siffror för att det ska gå att göra en jämförelse mellan hur många kvinnliga och manliga stads – och kommunpolitiker som har funnits mellan perioderna 1920-1929 och 2004-2014.

När det gäller de manliga ledamöterna kommer jag inte studera partitillhörigheten, utan de manliga ledamöterna kommer presenteras i grupp.

Bakgrund sedd genom tidigare forskning

Kvinnornas långa väg in i politiken

”Trots att kvinnlig rösträtt infördes 1921 i Sverige dröjde det många årtionden innan kvinnorna släpptes in i de politiska partierna. I stället blev välgörenhets- och kvinnoorganisationer medelklasskvinnornas politiska bas.

- Där skolade de sig i medborgarkunskap och kämpade för att bli accepterade som fullvärdiga medborgare”.¹¹

Citatet kommer från Örebrohistorikern Gunilla Björk som har skrivit avhandlingen *Att förhandla sitt medborgarskap. Kvinnor som kollektiva politiska aktörer i Örebro 1900-1950*. I sin avhandling har hon gjort en undersökning där hon har studerat 30 stycken olika kvinnoorganisationer som ägnar sig åt välgörenhet och nykterhet.

Björk skildrar kvinnors politiska vardagsarbete, hur kvinnorna organiserar sig över parti gränserna och suddar ut klasstillhörigheten för att kvinnor ska uppleva sig som fullvärdiga medborgare. De olika organisationerna blev en mötesplats och en plats där kvinnorna kunde skaffa sig den erfarenhet som de inte kunde få från den manliga arenan som de var utestängda ifrån.

Genom ett riksdagsbeslut 1907- 1909 ändrades kommunallagarna och det innebar att kvinnorna kunde väljas in i stads- och kommunalfullmäktige. År 1918 beslutades det även i Sveriges riksdag att rösträtten inte skulle vara inkomstreglerad, utan att rösträtten skulle vara allmän. 1921 ändrades också lagarna så att kvinnan även skulle kunna väljas in till både landstingen och i riksdagen. Trots den ändrade lagstiftningen gick utvecklingen långsamt framåt.

Det var inte förrän på 1940-talet som det började gå framåt för kvinnorna inom politiken. År 1950 fanns det cirka 20 procent kvinnliga ledamöter i stadsfullmäktige i de större städerna runt om i Sverige. Under 1970-talet krävde många kvinnoorganisationer kvinnlig kvotering. Det ledde till att det under 1990- talet ägde det rum en förändring inom politiken eftersom cirka 35- 40 procent av de folkvalda var kvinnor inom kommunalpolitiken.¹²

¹¹ Nationella sekretariatet för genusforskning, 2000-09-04

¹² Lena Olsson, <http://genus.se/Aktuellt/nyheter/Nyheter/fulltext/kvinnornas-langa-vag-in-i-politiken.cid917824>

Kvinnornas förutsättningar ur ett historiskt perspektiv

Om kvinnor och män ska få lika förutsättningar och för att ett jämställt samhälle överhuvudtaget ska existera måste det finnas tillgång till samma sorts kunskap. I och med industrialiseringen skapades det specialkunskaper inom de olika fabriker och verkstäderna och eftersom kvinnorna oftast skötte arbetet i hemmet, så missgynnade samhällsutvecklingen jämställheten mellan män och kvinnor.

Nu räcker det i och för sig inte med att ge likvärdig kunskap till båda könen, eftersom lagarna var stiftade av män som gynnade männen, till och med inom jordbruksekonomin. När ett samhälle bygger på att rösträtten avgörs utifrån ekonomiska tillgångar, så blir det mindre orättvisor mellan män och kvinnor. Då handlar det istället om klasser och bristande jämlikhet. När däremot rösträttsfrågan enbart handlar om det kvinnliga könet eller när den allmänna rösträtten blev alla individers rättigheter blir ojämställdheten mer påtaglig. Och när det handlar om kunskapsfrågan spelar också individernas klasstillhörighet roll eftersom om ett skolsystem är uppbyggt på det sättet att bara pojkar får delta i undervisningen ser överklassens flickor det som en orättvisa, medan fattiga arbetarfamiljer inte reflekterar kring de orättvisorna.¹³ Det var vanligt under tiden före rösträttsreformen.

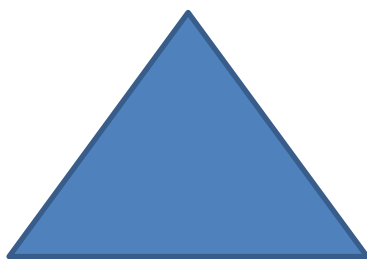
Allt detta blir tydligt om vi ser på hur undervisningen var organiserad och hur den förändrades. Under 1800-talet omorganiserade de statliga läroverken och det infördes nya ämnen, men de var inte öppna för kvinnor.¹⁴ När den allmänna folkskolan infördes i Sverige 1842 blev utbildningen däremot obligatorisk för båda könen.¹⁵ Den utbildningen var grundläggande och viktig för samhällsutvecklingen. Men det står klart att en bra bit in på 1900-talet bestämde klassperspektivet utvecklingen inom skolan och det var inte förrän i mitten av 1900-talet som könspektivet uppkom och blev på allvar uppmärksammat.

Kvinnans situation kan beskrivas med den kvinnliga problemtriangeln. Problematiken var mest påtaglig socialt i medel- och överklassen och geografisk var den begränsad till städerna.

¹³ Kyle (red), (1988), s. 112f

¹⁴ Kyle (red), 1998), s. 113

¹⁵ <http://www.ne.se/folkskola>

Figur; 1; Den kvinnliga problemtriangeln

Triangelns tre sidor beskriver ”hem, yrke och den kvinnliga naturen”. Kvinnorna var omringade av triangelns gränser. Hemmet beskriver kvinnornas arbete, yrket beskriver kvinnans nya sorts försörjningsarbeten och den kvinnliga naturen beskriver hur olika föreställningen påverkar synen av kvinnorna.¹⁶

Kvinnans situation såg olika ut beroende på om de befann sig på landsbygden eller i städerna. Hushållsarbetet var länge integrerat med jordbruket och då var mannen och hustrun även ekonomiskt bundna till varandra. Inom städerna utvecklades det en separation mellan hushållsarbetet och försörjningsarbetet som gav inkomsten. Förändringen innebar att männen förväntades arbeta ihop pengar till familjeförsörjningen och kvinnorna förväntades att förvalta männen försörjningsarbete inom hemmets väggar. Dock innebar inte det att det fanns en jämställdhet inom jordbrukssamhället, men att samhällsutvecklingen ändå försämrades för kvinnan.

Inom politiken i början av 1800-talet började diskussionen kring den könsfördelningen som höll på att utvecklas i samhället. Det diskuterades kring ”den domestika/privata och den publika/offentliga” verkligheten. Samhället delades in två olika halvor som bestod av ”en manlig produktionsdel och en kvinnlig reproduktionsdel”.¹⁷

I Sverige fanns det fem moderna skolor för flickor 1836 och utvecklingen gick framåt. 50 år senare fanns det 124 stycken flickskolor i Sverige.¹⁸ Flickor fick tillträde till läroverken år 1905. Tillgången till kunskap är som jag har framhållit avgörande för jämställdhet.

Från och med i början av 1970 har alla politiska partier i Sverige haft fokus på jämställdhetsfrågor och samtliga partier har framhållit att det är skolan som kan göra något åt jämställdheten.

¹⁶ Kyle (red), (1988), s. 115

¹⁷ Kyle (red), (1988), s. 116

¹⁸ Kyle (red), (1988), s. 125

Det traditionella manliga och kvinnliga skulle förändras genom att pojkar och flickor blandades i skolorna istället för att gå i flick- eller pojkskolor. Sedan skulle undervisningen och olika yrkeskunskaper ske neutralt.¹⁹

Åren mellan 1850-1915 fanns det ett överskott bland kvinnor i Sverige. Överskottet berodde delvis på emigrationen. Det innebar att framförallt borgarkvinnorna i större utsträckning fick ett nytt behov av att utbilda sig, för att kunna arbeta och försörja sig själva.²⁰

Kvinnornas rättigheter inom de första kvinnoorganisationerna

De första etablerade kvinnoorganisationerna hade i första hand sin utgångspunkt i liberalismen. Målet var att sträva efter jämställdhet i form av lika rösträtt och när det målet var uppfyllt och när väl kvinnorna hade vunnit rättigheten att få rösta, så var den formella rösträtten nådd. Kvinnans status förblev låg inom de egna partierna och kvinnoorganisationerna blev en "särorganisation" till de vanliga partierna. I vissa situationer kunde de vara ett stöd till de stora partierna om det handlade om att värva nya medlemmar, alternativt att driva skol- eller kvinnofrågor, men många gånger förlöjligaste kvinnornas deltagande inom politiken.

Under 1920- talet rådde det en genuskris i samhället och det kan förklaras med att det rådde en viss osäkerhet eftersom den rådande ordningen med könens isär-hållande höll på att utmanas. Det var kvinnorna som ansågs vara problemet eftersom det var de som utmanade den rådande maktordningen där männen sågs som de självklara och kvinnorna som de avvikande.

Kvinnor har alltid haft svårt att göra sin röst hörd och få inflytande i det politiska arbetet. Även inom de liberala partierna som arbetade för jämställdheten i större utsträckning jämfört med andra partier gav motstånd när det handlade om att släppa in kvinnan i det politiska rummet. Den jämställdhet som man försökte nå fram till hade enbart en formell betydelse. När beslutet om den kvinnliga rösträtten hade vunnit laga kraft hade kvinnorna äntligen

¹⁹ Kyle (red), (1988), s, 134f

²⁰ Losman, (1980), s. 18f

vunnit en formell politisk jämställdhet, men ställningen inom den politiska arenan var fortfarande svag.²¹

Rösträttsfrågan

Rösträttskravet för mäns allmänna rösträtt hade diskuterats ända sedan 1860-talet då den nya riksdagsordningen hade drivits igenom. 1907-1909 drevs den allmänna rösträtten för män igenom och 1919- 1921 drevs den allmänna rösträtten igenom för kvinnor.²²

1904 bildades Landsföreningen (LKPR) av kvinnor från socialdemokraterna och det moderaterata kvinnoförbundet. Eftersom majoriteten av den tidens kvinnor saknade politiska kunskaper. Kvinnans ointresse för politiken var ett av de stora argument som florerade i samhället när man motsatte sig kvinnans rätt till att rösta.

Under debatten angående den kvinnliga rösträttsfrågan 1906-1907 var både socialdemokraternas och de moderata kvinnornas inre kretsar som talade om kvinnans politiska omognad.²³

1907 började en lokalförening i Stockholm att ordna studiecirkelar för att kvinnorna skulle kunna skaffa sig kunskaper kring olika samhällsfrågor. Ellen Key var en stor förebild och ”folkbildningstanken” fick stort fäste i samhället. Flera större städer i Sverige började känna sig inspirerade och följde efter Stockholms studiecirkelsinitiativ.²⁴

Kvinnans rösträttskamp blev en ”folkrörelse” och Landsföreningens högsta medlemsantal kom upp till 17 000 medlemmar och 1914 lämnades det in ”ett upprop till riksdagen med 350 000 namnunderskrifter för kvinnlig rösträtt”. Under den partikongress som hölls 1914 beslutades det att den kvinnliga rösträttsfrågan skulle drivas av partiet i riksdagen.

Folkbildningstanken engagerade alla samhällsklasser eftersom sökandet efter kunskap blev alla människors rättighet.²⁵

²¹ Nyström, 2009, s. 2

²² Nilsson & Thorsell, (1976), s. 53f

²³ Engman, (1995), s. 34

²⁴ Engman, (1995), s. 36

²⁵ Engman, (1995), s. 38

De moderata kvinnorna organiserar sig i samhället

En grupp högerkvinnor slog sig samman i Fredrika Bremer förbundet som arbetade aktivt för att kvinnorna skulle få en högre position i samhället. Det fanns också andra kvinnoorganisationer som arbetade mer uttalat kring den kvinnliga rösträttsfrågan. Förbundet hette Landsföreningen för kvinnlig Politisk Rösträtt (LKPR). Det var en del av den rösträttsrörelse som kämpade för kvinnans rätt till allmän rösträtt.

Det fanns en kvinna som hette Lydia Wahlström, framträdande kvinnlig historiker och företrädare för kvinnors rätt och som ansåg att kvinnans rätt till rösträtt var en medborgerlig fråga. Eftersom det är en medborgares skyldighet att rösta, så ansåg Wahlström att kvinnan inte skulle hindras från att göra sin medborgerliga plikt, det vill säga att rösta.

I början gick utvecklingen väldigt långsamt och många gånger verkade det vara svårt att öppna dörrarna för kvinnorna in till den politiska världen. Det första steget för den kvinnliga marschen i den politiska korridoren togs då kvinnor fick möjligheten att kunna väljas in i kommunernas politiska organ. Dock fick inte högerens kvinnor vara med i själva partiet, men kvinnorna fick vara medlemmar i de kommunala församlingarna. Det var ett sätt att begränsa deras inflytande, som dock inte gällde de andra partierna.

Den första kvinnan som representerade högerens kvinnor och som valdes in i stadsfullmäktige i Stockholm hette Valfrid Palmgren. Även om hon var sist på listan och tvingades lämna stadsfullmäktige när hon gifte sig så blev hon en förebild. Fortfarande kunde inte en gift kvinna ha ett politiskt uppdrag. Det begränsade självklart kvinnornas möjligheter till inflytande på ett avgörande sätt.

Valet av Palmgren var startskottet på en förändring inom politiken även om den utifrån vår samtids synvinkel gick långsamt framåt. Efter kommunvalet 1912 valdes Bertha Wellin och Stina Quint in i stadsfullmäktige. Året efter valdes Alma Hedin in i Stockholms stadsfullmäktige.

Jämfört med andra partier har det visat sig att högerens kvinnor var relativt tidiga med att välja in kvinnliga representanter i stads- och kommunalfullmäktige. Dock översteg inte den kvinnliga representationen 10 % före 1938. Det bör sannolikt ses ur ett klassperspektiv.

Det hade en stor betydelse för den framtida utvecklingen att kvinnorna fick visa sin förmåga inom den kommunala politiken. Erfarenheten bidrog till att kvinnorna lärde sig att debattera offentligt och inom sinom tid skulle männen sakta men säkert visa en större respekt för kvinnorna inom politiken.

Högerkvinnornas fördel gentemot andra partier var att många var ”välutbildade” och hade ett stort intresse för olika samhällsfrågor. De tillhörde ett skikt i samhället som var ekonomiskt gynnande, vilket underlättade deras engagemang. De var också väl medvetna om både sina rättigheter och skyldigheter gentemot samhället.²⁶

Socialdemokraternas kvinnor organiserar sig i samhället

Under rösträttstiden vid sekelskiftet började kvinnorna inom socialdemokraternas kvinnoförbund att organisera sig. Socialdemokraternas kvinnoförbund bildades när kvinnorna fick rösträtt och själva kvinnoförbundet bildades 1920. Socialdemokratins kvinnor gjorde precis som de frisinnade högerkvinnorna, det vill säga de bildade olika centralråd.

Den kvinnliga kampen för att få en plats inom den politiska arenan har varit lång och under flera perioder har den kantats av en kamp.

Kvinnoförbundets första verkasamma år mellan 1919-1920 var en tuff kamp för att kämpa för kvinnans rättighet inom politiken. Kvinnornas skulle organisera sig och vinna respekt inom ett system som enbart var skapat för män.

Genombrottet för de socialdemokratiska kvinnorna kom under 30-talet då de i och med folkhemsbygget hade en kunskap som efterfrågade, det vill säga sin kvinnokunskap. Men det uppstod flera konflikter. Det har också förekommit konflikter inom det stora partiet eftersom kvinnodominerande frågor ofta drog åt ett annat håll än vad majoriteten som bestod av män inom själva partiet har velat. Män och kvinnor har haft olika åsikter kring kvinnofrågorna inom själva partiet. Jämlikhet och jämställdhet har alltid varit nyckelfrågor för kvinnoorganisationen inom partiet.²⁷

²⁶ Haglund & Pettersson & Ström-Billing, (2004), s. 22ff

²⁷ Karlsson, (1990), s. 11ff

Bakgrunden i Gävle

I början av 1900-talet var Gävle Sveriges femte största stad och hade drygt 35 000 invånare. Gävle var en industri- och sjöfartsstad. De olika industrierna, främst textil- och tobaksindustrin använde sig till stor del av kvinnlig arbetskraft. Andra dominerande kvinnoyrken var tvätterskor, hushållsarbetare, städerskor med mera. Nyare yrken som till exempel olika kontorsyrken med telefonister och maskinskrivare var också kvinnodominerade yrkesområden.

Precis som många andra städer som var i samma storlek som Gävle fanns det ett kvinnoöverskott och det berodde på att många kvinnor valde att lämna landsbygden för att få ta del av storstadens utökade försörjningsutbud.

År 1919 var 58 procent av de kvinnor som levde i Gävle röstberättigade. Folkrörelserna blev tidigt starka i Gävle. Det allmänna Valmansförbundets lokala organisation kallades för Gefle Moderata Förening. Partiet gick under beteckningen De borgerliga vid 1919 års val och 1920 hade partiet namnet De moderata.

Den 14 april 1915 startade Anna Sundbom Gefle moderata kvinnoförening och det var en obunden kvinnoorganisation.²⁸

Stadsfullmäktige blir kommunfullmäktige

Åren mellan 1863- 1970 var stadsfullmäktige det högsta beslutande direktvalda organet. Från början var stadsfullmäktige obligatoriskt för alla städer som hade över 3000 invånare. Det var frivilligt för alla städer som hade färre än 3000 invånare. Vid kommunreformen 1971 ersattes både kommunalfullmäktige och motsvarande organ i städer, stadsfullmäktige, av kommunfullmäktige. I samband med kommunsammaläggningarna och införandet av en enhetlig kommunbeteckning” försvann stadsbegreppet och ersattes av kommunfullmäktige i alla svenska kommuner.²⁹

²⁸ Sammanfattning från Arkiv Gävleborg

²⁹ Ne.se, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/1%C3%A5ng/stadsfullm%C3%A4ktige>

Resultat

Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb (GSKK)

Gävles socialdemokratiska kvinnoförbund bildades den 12 april 1903 och det första sammanträdet hölls hemma hos fru Anna Danielsson samma datum som bildandet av kvinnoklubben. I styrelsen satt som ordförande fröken Signe Hallin, fru Sera Rosén var sekreterare, fröken Anna Danielsson var vice ordförande, fröken Hulda Olsson var vice sekreterare och fru Anna Danielsson var kassör. Sedan fanns det också kassörsuppleant som var Anna Östman. Fruarna Augusta Klang och Maria Jönsson var revisorer och Fröken Danielsson var suppleant.

Vid bildandet av kvinnoklubben hade de endast en medlem förutom styrelsen. Den första januari 1905 anslöt sig kvinnoförbundet till Gävle arbetarförbund. I och med storstrejken och världskriget var kvinnorna tvungna att prioritera bort förbundsarbetet eftersom matfrågan var den största frågan ute i samhället. 1923 ansågs klubben vara stark nog för att återuppta sitt politiska arbete. Per Olof Nordström skriver om hungerkravellens påverkan av de oroligheter som ägde rum i Gävle år 1917.³⁰

Åren efter 1923 har kvinnoklubben arbetat självständigt och de har vid varje valperiod även deltagit i valarbetet. De hade ombud som representerade de socialdemokratiska kvinnoförbundet vid olika kongresser och distriktskonferenser. De hade även en studiecirkel som arbetade med föreningskunskap och ett stipendium som Brunnviks folkhögskola bekostade.³¹

Organisationen inom kvinnoklubben var känslig eftersom kvinnorna i första hand var husmödrar, därför påverkade samhälletsituation kvinnornas situation när det uppkom olika konflikter. Fackförbunden hade inte blivit så pass starka så att de kunde ge ekonomiska bidrag till sina arbetare under storstrejken.

Den allmänna rösträtten 1921 gav kvinnorna nytt självförtroende att arbeta vidare med olika rättvisefrågor. Även om kvinnoförbundet delvis var ekonomiskt beroende av den manliga

³⁰ Nordström, Hungerkravallerna i Sverige 1917 med fokus på Gävle, 2013, Högskolan i Gävle

³¹ Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb, Ämnesordnade handlingar, samlingsserie, 1908-2003, F1:3, 61C/3

föreningen så har det alltid varit kvinnofrågorna som har varit de dominerade punkterna inom förbundet.³²

Moderata samlingspartiets kvinnoförening (MKF)

Kvinnoföreningen i Gävle har inte skrivit samma genomförliga historik som det socialdemokratiska kvinnoförbundet har gjort. Därför blir bakgrunden en tolkning av källmaterialet som jag har gått igenom hos Arkiv Gävleborg.

Enligt en styrelseberättelse från 1918 bildades kvinnoförbundet 1914. Vid årets början 1918 hade kvinnoföreningen cirka 80 medlemmar.³³

Stadsfullmäktige i Gävle 1920-1929

1920

I Gävle stadsfullmäktige 1920 fanns det två kvinnor som var med och beslutade kring kommunalpolitiska frågor. Kvinnorna hette Fru Hallin och Fröken Sundbom.³⁴ Fru Hallin har sina rötter inom socialdemokraternas kvinnoförbund³⁵ och Fröken Sundbom har sina rötter inom det moderata samlingspartiets kvinnoförening i Gävle (MKF).³⁶

1921

Nästkommande år var oföränderligt eftersom både fru Hallin och fröken Sundbom var de enda kvinnliga representanterna i Gävle stadsfullmäktige.³⁷

1922

Det här året skedde det heller inte några förändringar, utan det var fortfarande fru Hallin och fröken Sundbom som var de enda sittande kvinnorna i stadsfullmäktige i Gävle.³⁸

³² Gävle Soc.-dem. Kvinnoklubb (GSKK) 1903-1953, Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb, Ämnesordnade handlingar, samlingsserie, 1908-2003, F1:3, 61C/3

³³ Styrelseberättelse över moderata kvinnoförbundets verksamhet 1918, Moderata samlingspartiets kvinnoförening Gävle, protokoll med bilagor, 1983-1994, A1:3, 56b/5

³⁴ Uppgifter å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1920, beredningsutskottets handlingar 1920

³⁵ Gävle socialdemokratiska kvinnoförbund, Medlemsförteckningar och uppbörsböcker 1903-2006, D1:1, 61C/3

³⁶ Moderata samlingspartiets kvinnoförening Gävle, protokoll med bilagor, 1983-1994, A1:3, 56b/5

³⁷ Uppgift å de av stadsfullmäktige i Gefle 1921, Beredningsutskottets handlingar 1921

³⁸ Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle år 1922, Beredningsutskottets handlingar 1922

1923

I stadsfullmäktiges handlingar står det enbart ett kvinnligt namn och det var Fröken Sundbom.³⁹

1924

I beredningsutskottets handlingar står det att Fröken Sundbom och Fröken Flensburg satt med och beslutade i stadsfullmäktige 1924.⁴⁰

Både Sundbom och Flensburg satt med i styrelsen i det moderata kvinnoförbundet 1923. Anna Sundbom överlämnade ordförandeskapet åt Ellen Flensburg.⁴¹

1925

Det här året finns det bara en kvinna i stadsfullmäktige och det var Fröken Flensburg.⁴²

1926

Även nästkommande år var det enbart Fröken Flensburg som satt med i stadsfullmäktige i Gävle.⁴³

1927

Ester Andersson som ingick i styrelsen 1926⁴⁴ i Gävle socialdemokratiska kvinnoförbund och hon var med och beslutade i stadsfullmäktige 1927. De andra kvinnorna som också satt med i stadsfullmäktige var Fröken Sundbom, Fröken Flensburg.⁴⁵

1928

Det här året satt Fru Andersson, Fröken Sundbom och Fröken Samuelsson i stadsfullmäktige.⁴⁶

³⁹ Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under år 1923, Beredningsutskottets handlingar 1923

⁴⁰ Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1924, Beredningsutskottets handlingar 1924

⁴¹ Moderata samlingspartiets kvinnoförening Gävle, protokoll med bilagor, 1983-1994, A1:3, 56b/5

⁴² Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1925, Beredningsutskottets handlingar 1925

⁴³ Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1926, Beredningsutskottets handlingar 1926

⁴⁴ Årsberättelse för Gävle- soc- dem. Kvinnoförbund 1926, Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb, mötesprotokoll med bilagor, 1994-2007, A1:4 61C/2

⁴⁵ Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1927, Beredningsutskottets handlingar 1927

⁴⁶ Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1928, Beredningsutskottets handlingar 1928

1929

Året efter fanns det inga förändringar bland de kvinnliga medlemmarna. Det var Fru Andersson, Fröken Sundbom och Fröken Samuelsson som satt med i stadsfullmäktige.⁴⁷

Jämförelser mellan kvinnliga ledamöter i Gävle

De kvinnor som satt i stadsfullmäktige i socialdemokraterna och moderaterna åren mellan 1920-1929

Kvinnor från socialdemokraterna	Kvinnor från moderaterna
2	2

Figur 2; Andelen kvinnor i stadsfullmäktige i Gävle.

De kvinnor som satt i kommunfullmäktige i socialdemokraterna och moderaterna åren mellan 2004-2010

Kvinnor från socialdemokraterna	Kvinnor från moderaterna
19	6

Figur 3; Antalet kvinnor som sitter i kommunfullmäktige i Gävle.⁴⁸

⁴⁷ Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1929, Beredningsutskottets handlingar 1929

⁴⁸ Kommunfullmäktige 2010-2014, Personer som hade uppdrag i nämnden under perioden 2004-01-01-2014-1231, Gävle stadshus databas

Skillnader mellan antalet kvinnor i stadsfullmäktige 1920-1929 och kommunfullmäktige 2004-2014

Antalet kvinnor 1920-1929	Antalet män 1920-1929	Antalet kvinnor 2004-2014	Antalet män 2004-2014
6	62	59	81

Figur 4; Antalet stadsfullmäktige i Gävle allmänt. Om man ser till helheten så går det att dra en slutsats av att det har blivit en markant ökning för antalet kvinnor i kommunfullmäktige 2004-2014 jämfört med antalet kvinnliga ledamöter i stadsfullmäktige 1920-1929.

Genusordningen och kvinnors möjligheter att få tillgång till det politiska rummet

Vi kan alltså notera att tillsättandet av kvinnliga ledamöter i fullmäktige gick långsamt. Vi kan också notera att de som var med under de första åren tillhörde högern och vänstern, medan andra partier inte var representerade. Det framstår som ett alltför stort arbete att gå in i de politiska förbundens protokoll för att reda ut om det förekom någon öppen debatt om kvinnorepresentationen, sannolikare är att den debatten fördes man och man emellan. Man kan dock hänvisa till den forskning om kvinnors inträde till den politiska scenen som mera generell. Det går att dra slutsatsen att representationen av kvinnliga ledamöter mötte ett stort motstånd.

Det går att förklara den långsamma samhällsutvecklingen med Yvonne Hirdmans teori om genussystemet. Systemets två huvudprinciper är diktomin som innebär att de olika könen isär-hållning och det innebär helt enkelt att könen inte blandas, utan ska hållas var för sig och kvinnoorganisationerna hölls isär från den manliga politiska arenan inom de ordinarie partierna.

Det är även mannen som är normen och därför blir kvinnan automatiskt underordnad mannen vilket syns tydligt inom politiken generellt i Sverige och min studie visar att de kvinnliga

stads- och kommunalråden i Gävle visar på att genusordningen och diktomin styr kvinnans förutsättningar när det typiska manliga ska utmanas.⁴⁹

Analys

Skillnaden i antal mellan kvinnliga fullmäktigeledamöterna i socialdemokraterna och moderaterna är obetydlig åren 1920-1929. Däremot är siffran skrämmande låg med tanke på att kvinnans rättighet till att delta i politiken och bidra till sin skyldighet för samhället borde ha gynnat andelen kvinnliga ledamöter. Man kan bara konstatera att kvinnans inträde på den politiska scenen gick långsamt. Det gäller inte bara i Gävle utan generellt, och som jag tidigare understrukt. Av intresse är dock att både högern och vänstern var representerade, vilket visar på ett starkt engagemang från de underprivilegierade klasserna, något som inte var en självklarhet om vi tänker på att det politiska intresset tidigast visade sig bland de mer privilegierade.

Tittar man på antalet kvinnliga ledamöter i kommunfullmäktige 2004-2014 så har antalet kvinnor i fullmäktige ökat, men det har fortfarande inte blivit jämnställt eftersom antalet fortfarande understiger 50 procent. De här siffrorna är inte heller specifika inom Gävle, utan gäller genomgående i de politiska församlingarna runt om i landet. Om man kopplar samman detta med den samhällsutveckling som skett och de insatser som gjorts för att öka jämställdheten, så finner man att kvinnors politiska inflytande i realiteten fortfarande är förvånande litet. En fundering är naturligtvis om samhällsstrukturen i realiteten försvårar kvinnornas deltagande i det politiska rummet?

Om man ska analysera varför kvinnor har så svårt att arbeta under samma villkor som männen så finns de grundläggande förklaringarna längre bak i historien. Trots att läroverken som noterats omorganiserades under 1800-talet⁵⁰ och att folkskolan som infördes 1842 reformerade samhället till en obligatorisk skolgång oavsett kön så har det uppenbarligen inte lett fram till jämställdhet i dagens samhälle.⁵¹

⁴⁹ Hirdman, 1998, s. 7

⁵⁰ Kyle (red.), (1988), s. 112f

⁵¹ <http://www.ne.se/folkskola>

Även om utvecklingen har gått framåt från 1920- 2014, då det under 1920-1929 endast var 9 procent kvinnliga ledamöter i fullmäktige till dagens 42 procent i Gävle kommun (se figur 5) borde samhällsutvecklingen bidragit till 50 procent för vardera kön.

Jordbrukssamhället förde samman kvinnans och mannens olika arbetsuppgifter på ett sätt som gynnade kvinnans ekonomiska ställning när det gällde sin arbetsstatus. I och med den samhällsutveckling som industrialiseringen medförde så separerades de traditionella hushållssysslorna med det ekonomiska inflödet som i regel skedde inom någon fabrik. Samhället delades in i två olika delar, det vill säga en manlig produktionsdel och en kvinnlig reproduktionsdel. Det försvårade jämställdhetsutvecklingen för kvinnorna.⁵²

I den här undersökningen stämmer min teoretiska utgångspunkt att genussystemet som är en förklaringsmodell kring ordningsstrukturen mellan de olika könen ger kvinnan en underordning i samhällsstrukturen.⁵³ Även om den allmänna rösträtten för kvinnorna trädde i kraft bara några år efter den manliga rösträtten så visar mina procentuella siffror i figur 5 och figur 6 att det feministiska perspektivet kring sin underordning är en realitet.⁵⁴

Antalet kvinnor 1920-1929	Antalet män 1920-1929	Antalet kvinnor 2004-2014	Antalet män 2004-2014
9 %	91 %	42 %	58 %

Figur 5; Skillnaden mellan antalet kvinnliga och manliga ledamöter i stads- och kommunfullmäktige i procent.

Antalet kvinnor socialdemokraterna 1920-1929	Antalet kvinnor Moderatera kvinnoförbundet 1920-1929	Antalet kvinnor socialdemokraterna 2004-2014	Antalet kvinnor Moderata kvinnoförbundet 2004-2014
50 %	50 %	76 %	24 %

Figur 6; Skillnaden mellan antalet kvinnliga och manliga ledamöter i stads- och kommunfullmäktige i moderaterna och socialdemokraterna.

⁵² Kyle (red.), (1988), s. 116

⁵³ Hirdman, (1988), s. 51

⁵⁴ Mulinari & Sandell & Schömer (red), (2003), s. 11ff

Skillnaderna mellan antalet kvinnliga ledamöter i stads- och kommunfullmäktige i moderaternas kvinnoförbund och socialdemokraternas (figur 6) fanns inte 1920 med lika många kvinnliga ledamöter i båda partierna. 2004- 2014 dominerar antalet kvinnliga ledamöter i socialdemokraterna med 52 procent.

En förklaring kan vara att från början när den kvinnliga rösträttsfrågan diskuterades 1906-1907 så motade män som tillhörde moderaterna och socialdemokraterna lika mycket. Sedan har moderaterna tagit ställning för det traditionella samhället mer än socialdemokraterna.⁵⁵

En av orsakerna till att utvecklingen kring att sudda ut könsgränserna inom kommunalpolitiken har gått framåt, men inte tillräckligt, kan vara att det fortfarande är tufft för kvinnor att överskrida könsgränsen in till den manliga arenan. En annan orsak kan vara att varje samhälle har haft sina egna kontrakt mellan det manliga och det kvinnliga könet.⁵⁶

Slutsats utifrån den teoretiska utgångspunkten

Undersökningen visar att det att den politiska arenan för kvinnor har vidgats, om än långsamt. Tack vare en viss kvotering av kvinnliga politiker så har det blivit mer jämnt fördelat inflytande mellan könen inom politiken. Men det har gått långsamt- vilket även min undersökning av kvinnlig representation inom kommunalpolitiken i Gävle visat - och det förefaller som om genusordningen är en del av svaret på att många kvinnor känner sig underordnade. Det är fortfarande mansnormen som styr.

⁵⁵ Engman, (1995), s. 36

⁵⁶ Hirdman, (1988), s. 116

Sammanfattning

I den här uppsatsen har antalet kvinnliga ledamöter inom stads- och kommunfullmäktige jämförts mellan perioderna 1920-1929 och 2004-2014 i Gävle kommun.

Under perioden 1920-1929 presenteras de fåtaliga kvinnliga ledamöternas namn och vilket parti de tillhör. För den senare perioden presenteras de betydligt fler ledamöterna med siffror rörande antal och partitillhörighet. Fokus ligger på att jämföra hur mycket andelen kvinnliga ledamöter har ökat mellan de båda perioderna och utifrån detta understryka vad detta kan betyda för kvinnornas inflytande inom kommunalpolitiken.

Från början var det inte ens säkert att det skulle finnas några kvinnliga ledamöter i stadsfullmäktige i Gävle stad under tjugotalet och framåt. Man kan dock konstatera att det har funnits kvinnor som har kämpat för sin rätt ända sedan den kvinnliga rösträtten trädde i kraft och att det när tillfälle bjöds tog sitt politiska ansvar.

Ett av mina syften var att jag ville studera hur den politiska utvecklingen har sett ut under de senaste 90 åren. Ett studium av politiska församlingars sammansättning syntes då vara ett viktigt bidrag till kunskapen om kvinnors inflytande. Resultatet visar på ett ökat inflytande, men också på att samhällsstrukturerna inte trots kvinnors kamp blivit sådan att man kan tala om en fullt utvecklad jämställdhet.

I den här studien har jag kunnat påvisa en utveckling av den politiska arenan för kvinnliga ledamöter inom kommunalpolitiken i Gävle. Men trots att antalet kvinnor inom kommunpolitiken ökat har man inte nått fram till ett läge där hälften av ledamöterna är kvinnor. Min undersökning tycks alltså bekräfta Hirdmans teori, som varit min utgångspunkt i arbetet och som beskriver genusordningen.

Litteraturlista

Tryckta källor

Engman, Kerstin, (1995), *Kvinnor i bildningens tjänst*, Sjuhäradsbygdens tryckeri AB, Borås

Haglund, Ann-Cathrine och Pettersson, Ann-Marie, och Ström-Billing, (2004) Inger, *Moderata pionjärer- kvinnor i politiskt arbete 1900-2000*, Sällskapet för Moderata Kvinnors Historia och författarna, Fingraf AB, Södertälje

Hirdman, Yvonne, (1998), *Genussystemet: teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*, Uppsala

Hirdman, Yvonne, (1988), *Vad är kvinnohistoria: Om kvinnors villkor från antiken till våra dagar*, Hirdman, Yvonne (red), Utbildningsradion, Stockholm

Karlsson, Gunnel, (1990), *Manssamhällets behag – Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund/Tiden*, Kärnas Förlag AB, Kristianstads Boktryckeri

Kyle, Gunhild (red), (1988), Abukhanfusa, Kerstin, och Karlsson, Gunnel, och Lansvik, Anita, och Losman, Beata, och Munktell, Ing-Marie, och Öhrström, Eva, *Handbok i svensk kvinnohistoria*, Tryck Grafica i Malmö AB

Losman, Beata, (1980), *Kamp för ett nytt kvinnoliv – Ellen Keys idéer och deras betydelse för sekelskiftets unga kvinnor*, Scsmidts Boktryckeri AB, Helsingborg AB

Mulinari, Diana och Sandell, Kerstin och Schömer, Eva, (red), (2003), *Mer än bara kvinnor- feministiska perspektiv på genus*, Studentlitteratur, Lund

Nilsson, Ruth och Thorsell, Lennart, (1976), *Kvinnoroller genom tiderna*, Esselte Studium AB, Nacka

Tamm, Elisabeth och Wägner, Elin och Nilsson, Ada, Hermelin och Honorine m.fl., (1971), *Kvinnor i politiken – Ur den radikala politiska veckotidningen Tidevarvet (1923-1936)*, Urval av Ragina Kellgren, Hallandspostens boktryckeri AB, Halmstad

Elektroniska källor

Hirdman, Yvonne, Genussystemets- reflektioner kring kvinnoord sociala underordning, <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tgv/article/view/1490/1303>, hämtningsdatum 2014-05-15

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/folkskola>, hämtningsdatum, 2014-05-20

Nationalencyklopedin, http://www.ne.se/lang/intersektionalitet?i_h_word=maktordning, hämtningsdatum 2014-06-25

Nationalencyklopedin, http://www.ne.se/lang/genusforskning?i_h_word=genus, hämtningsdatum 2015-01-05

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvantitativ-metod>, hämtningsdatum 2015-01-05

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/kvalitativ-metod>, hämtningsdatum 2015-01-05

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/stadsfullm%C3%A4ktige>, hämtningsdatum 2015-03-01

Nationella sekretariatet för genusforskning, 2000-09-04, Lena Olsson, <http://genus.se/Aktuellt/nyheter/Nyheter/fulltext//kvinnornas-langa-vag-in-i-politiken.cid917824>, hämtningsdatum 2015-03-01

Otryckta källor

Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb, Ämnesordnade handlingar, samlingsserie, 1908-2003, F1:3, 61C/3

Gävle socialdemokratiska kvinnoförbund, Medlemsförteckningar och uppbördsböcker 1903-2006, D1:1, 61c/3

Gävle Soc.-dem. Kvinnoklubb (GSKK) 1903-1953, Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb, Ämnesordnade handlingar, samlingsserie, 1908-2003, F1:3, 61C/3

Moderata samlingspartiets kvinnoförening Gävle, protokoll med bilagor, 1983-1994, A1:3, 56b/5

Styrelseberättelse över moderata kvinnoförbundets verksamhet 1918, Moderata samlingspartiets kvinnoförening Gävle, protokoll med bilagor, 1983-1994, A1:3, 56b/5

Årsberättelse för Gävle- soc- dem. Kvinnoförbund 1926, Gävle socialdemokratiska kvinnoklubb, mötesprotokoll med bilagor, 1994-2007, A1:4 61C/2

Uppgifter Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1920, beredningsutskottets handlingar 1920

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle 1921, Beredningsutskottets handlingar 1921

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle år 1922, Beredningsutskottets handlingar 1922

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under år 1923, Beredningsutskottets handlingar 1923

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1924, Beredningsutskottets handlingar 1924

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1925, Beredningsutskottets handlingar 1925

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1926, Beredningsutskottets handlingar 1926

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1927, Beredningsutskottets handlingar 1927

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1928, Beredningsutskottets handlingar 1928

Uppgift Å de av stadsfullmäktige i Gefle under 1928, Beredningsutskottets handlingar 1928

Kommunalfullmäktige 2010-2014, Personer som hade uppdrag i nämnden under perioden 2004-01-01-2014-12-31, Gävle stadshus databas